

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ไม่ใช่ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก
อย่างที่ทุกคนเข้าใจ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพพัฒนาเด็กเล็ก

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ การจัดการศึกษาท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัย ให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย และมีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเด็กระบุว่าเด็กหรือช่วงอายุของคนที่มิวิวัฒนาการมากที่สุดซึ่งควรได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการเอาใจใส่มากเป็นพิเศษ คือ ช่วงวัย 3-6 ขวบ แต่ความเป็นจริงในสังคมไทยเด็กกลุ่มนี้กลับเป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้งมากที่สุดหากไม่มีการหันกลับมาให้ความสนใจก็จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้นการพัฒนาคนจึงต้องพัฒนาดังแต่อยู่ในครรภ์มารดา และเมื่อคลอดออกมาแล้ว ก็ต้องมีการพัฒนาดูแลอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรื่องคุณภาพพัฒนาเด็กเล็กจึงเป็นเสมือนการปูพื้นฐานของการพัฒนาคน แม้อาจจะไม่ใช่การพัฒนาเด็กขั้นแรกที่สุด

เพราะขั้นแรกที่สุดต้องเริ่มที่ครอบครัวที่พ่อแม่ การพัฒนาคนในสังคมไทยได้ถูกละเลยมาช้านานแล้ว แต่ก็ยังไม่สายที่จะเริ่มต้นใหม่ในวันนี้ ซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่ใช่ศูนย์รับเลี้ยงเด็กอย่างที่ทุกคนเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันมิฉะนั้นกระบวนการความคิดที่จะนำไปพัฒนาคนคงจะเกิดขึ้นได้ยาก เพราะขาดความเข้าใจและความร่วมมือที่ถูกต้อง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญมากโดยการวางรากฐานที่ดีทั้งในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ เรื่องบุคลากรหรือผู้ดูแลเด็ก ซึ่งต้องจัดอบรมระยะสั้นให้กับผู้ดูแลเด็ก โดยต้องมีเป้าหมายที่จะทำให้ครบทั่วประเทศโดยเร็ว เพราะผู้ดูแลเด็กต้องเป็นผู้ที่มีคุณภาพทั้งทางร่างกายและสุขภาพจิตใจ นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนให้ผู้บริหารท้องถิ่นให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาปฐมวัย และปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา เพื่อให้คนที่จะไปสร้างคนต้องเป็นคนที่มีคุณภาพ ต้องมีความรู้ ต้องเก่ง ต้องดี จึงจะไปสร้างคนอื่นต่อได้ ถ้าขาดความรู้ความเข้าใจในภาระหน้าที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็จะกลายเป็นเพียงศูนย์รับเลี้ยงเด็กเท่านั้น ฉะนั้นผู้บริหารท้องถิ่นจึงต้องมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนอย่างจริงจังในทุกด้านต่อการพัฒนาคุณภาพพัฒนาเด็กเล็ก

การพัฒนาเด็กเล็กจะต้องเชื่อมโยงระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ไปสู่ครอบครัวกับชุมชนในเชิงบูรณาการ

แนวทางในการดำเนินการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การพัฒนาเด็กเล็กไม่ใช่เพียงเฉพาะที่เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเท่านั้น แต่การพัฒนาเด็กเล็กจะต้องเชื่อมโยงระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปสู่ครอบครัวและชุมชนในเชิงบูรณาการ เพราะเด็กเป็นหัวใจสำคัญในระบบมนุษย์นิเวศ เด็กจะมีลักษณะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม จะเห็นว่าเป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ คุณภาพ และพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตัวเด็กมากที่สุดก็คือครอบครัวและชุมชน โดยในแต่ละบริบทของสังคมจะมีการส่งผ่านคุณค่าที่แตกต่างกัน ในครอบครัวจะเริ่มต้นจากความรักรักความอบอุ่นใจ ความปรารถนาดี เหมือนดังคำกล่าวที่ว่า **“เด็กเป็นเพชรที่พ่อแม่ปรารถนาจะให้เกิดจากการเจียรระไน หรือทำให้งดงาม ให้สวยงาม เพราะว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับครอบครัว”** ทุกครอบครัวก็อยากให้เห็นเด็กของเขาเติบโต เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข ซึ่งชุมชนคงจะหนีไม่พ้นที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ที่เกื้อหนุน เกื้อกูลให้เด็กได้รับความรู้สึกที่ดี รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้นๆ สุดท้ายก็คือสภาพของสังคมที่จะต้องสร้างสภาวะที่ปลอดภัย ที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าเขาอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้นแล้วเขาจะเติบโตขึ้นมาได้อย่างมีความสุข ผู้ใหญ่ต้องนำกลับไปคิดว่าเราจะสร้างสภาพแวดล้อมอย่างไรที่ทำให้เด็กสามารถเติบโตและมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ครูผู้ดูแลเด็กก็เช่นกันจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงอาชีพบ่อยๆ เนื่องจากจะทำให้ครูไม่มีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาตนเองให้

มีความเชี่ยวชาญในด้านหนึ่งด้านใด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพัฒนาครุหน้าใหม่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงสมควรที่จะต้องส่งเสริมให้ครูมีความมั่นคงทางอาชีพและมีความเชี่ยวชาญในด้านหนึ่งด้านใด และถ้าศูนย์พัฒนาเด็กเป็นเพียงแค่สถานรับเลี้ยงเด็ก โดยไม่มีการส่งเสริมพัฒนาให้เด็กมีพัฒนาการในทุกๆด้านอย่างสมดุล สมวัย ตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็ไม่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ได้

ในการเริ่มต้นดำเนินการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่จำเป็นต้องหุรหุราใหญ่โต แต่สามารถที่จะประยุกต์ ประดิษฐ์สิ่งต่างๆในบริบทของท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีความหลากหลายไม่ควรเหมือนกันหมดทั้งประเทศ โดยอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น แต่ละบริบท ซึ่งต่อไปสามารถที่จะศึกษาข้อดีข้อเสียซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพได้ และในแต่ละท้องถิ่น อาจจะมีหลักสูตรการศึกษาที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและบริบทของตัวเอง ทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นบ้านอีกแห่งหนึ่งของเด็กๆเป็นบ้านหลังที่สองและเป็นบ้านที่สร้างความอบอุ่นใจและรอยยิ้มให้เด็กๆ ทั้งนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการส่งเสริมของครอบครัวและชุมชน ชุมชนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ความหมายรวมถึง ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมที่เราต้องทำงานร่วมกัน ครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากครอบครัวทำหน้าที่ในเรื่องของ

การปลูกฝังคุณค่าพื้นฐานให้กับเด็ก สำหรับโรงเรียนเป็นการต่อยอดของการเรียนรู้ที่เป็นระบบมากขึ้น ส่วนชุมชนก็ควรจัดการในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมในเรื่องชีวิต ความ เป็นอยู่และการเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นศูนย์การ เรียนรู้สำหรับครอบครัวและชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ ครอบครัวทุกครอบครัวที่มีศักยภาพได้ทำงานร่วมกับศูนย์พัฒนา เด็กเล็ก สมาชิกครอบครัวแต่ละท่านก็มีพื้นความรู้ มีภูมิปัญญา มีทุนบางอย่างที่สามารถจะเอื้อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ใช้ประโยชน์ ส่วนชุมชน และหน่วยงานต่างๆ มีทุนอยู่มากมายไม่ว่าจะเป็น ทุนมนุษย์ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนในเรื่องของภูมิปัญญา ทุนในเรื่อง วัตถุสิ่งทั้งหลาย งบประมาณต่างๆ ที่สามารถเกื้อกูลซึ่งศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กสามารถได้ใช้ประโยชน์จากทุนเหล่านั้นได้ แต่สิ่งที่ สำคัญที่สุด คือ เรื่องของนวัตกรรมการเรียนรู้ซึ่งครอบครัวและ ชุมชนสามารถช่วยเหลือ สนับสนุน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปสู่ศูนย์ พัฒนาการเรียนรู้ของครอบครัวและชุมชนได้ใน 4 เรื่อง คือ

1. เรื่องการช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานทั้งในด้านการ จัดหาวิทยากร การทำอาหาร การจัดสภาพแวดล้อม และ การจัดทำสื่อต่างๆ
2. เรื่องการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ ซึ่งไม่ใช่เพียง เฉพาะครูปฐมวัยเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาศักยภาพบุคคลทุกคนที่ เกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้ปกครอง คนใน ชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และในการจัดกิจกรรม ให้กับเด็กต้องคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของเด็กเสมอ
3. เรื่องสื่อและพื้นที่การเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมักจะมี ภาพการ์ตูนภาพต่างๆที่จะช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็ก นอกจากนั้นในการจัดสื่อและพื้นที่การเรียนรู้ควรมีการจัดการ เรียนรู้ที่เน้นจากประสบการณ์ตรงที่ฝึกให้เด็กได้คิด และลงมือ

กระทำอย่างสนุกสนาน เช่น การระบายสี การวาดภาพ การ ปลูกผัก รดน้ำ โดยอยู่ในความดูแลของครูที่มีความเข้าใจ เด็ก จะได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนาน ผู้ปกครองเองก็สามารถ เข้ามามีส่วนร่วมได้ เกิดความผูกพันซึ่งกันและกัน

4. เรื่องเครือข่ายการทำงาน ทำโดยการระดมทรัพยากร จากทุกภาคส่วน โดยการขับเคลื่อนภาคีความร่วมมือ ได้แก่ วัด โรงเรียน โรงพยาบาล สถานีตำรวจภูธรอำเภอ (สภอ.) ภาคธุรกิจ เช่น บริษัทต่างๆ เข้ามาช่วยดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้ สถานศึกษา โรงเรียนต่างๆ ครูเก่งๆ สื่อมวลชน แกนนำชุมชน ผู้ปกครอง และราชการอื่นๆ ก็สามารถมาช่วยกันพัฒนาให้เด็กมีความ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การสร้างเครือข่ายทำให้เกิดการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ และทรัพยากรซึ่งกันและกัน โดยที่แกนหลักอาจเป็นนายก องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ นอกจากเครือข่ายแล้ว อีกส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก คือ ระบบข้อมูลที่ ดี การมีระบบข้อมูลที่ดีมีส่วนช่วยให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกลายเป็น ศูนย์แห่งการเรียนรู้ในชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยสิ่งต่างๆ หรือนวัตกรรมต่างๆที่จัดให้มีขึ้นในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก็สามารถ นำมาใช้ในกิจกรรมอื่นที่จะส่งผลกลับมาสู่ท้องถิ่นได้ด้วย นับ เป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และในเวลาเดียวกันก็ให้คุณค่า ทางวัฒนธรรมได้อีกด้วย

สิ่งที่ควรทำคือ การเรียนรู้ว่าแต่ละครอบครัว แต่ละ ชุมชนมีอะไรที่ดียิ่งๆ ที่จะมาแบ่งปันให้กันได้

สรุป

ในเรื่องของการช่วยเหลือ สนับสนุน การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้นครอบครัว และชุมชนช่วยได้มาก สิ่งที่เราควรทำคือ การเรียนรู้ว่าแต่ละครอบครัว แต่ละชุมชนมีอะไรที่ดีๆ ที่จะมาแบ่งปันให้แก่กันได้ โดยการจัดเวทีครอบครัวชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านความรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของแต่ละครอบครัวแต่ละชุมชน แม้แต่ในเรื่องที่ดูเหมือนว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยๆ ไม่สำคัญนัก เช่น การซื้อของเล่น ก็ควรได้รับความสนใจ การซื้อของเล่นเด็กนั้นทำได้ง่ายเพียงมีเงินก็ซื้อได้แต่สิ่งที่มีคุณค่ามากกว่านั้น คือ การทำขึ้นเอง โดยการใช้วัสดุท้องถิ่นผลิตขึ้นมา การใช้ระบบเครือข่ายในการส่งผ่านสิ่งดีๆ ในชุมชนซึ่งต่อไปจะมีผลถึงวัฒนธรรมของชาติ และการใช้ระบบข้อมูลซึ่งสามารถที่จะจัดสรรให้เกิดขึ้นได้จะช่วยเสริมสร้างให้ศูนย์เด็กเล็กประสบผลสำเร็จ ที่สำคัญคือผลที่จะเกิดขึ้นต่อเด็กที่เราทุกคนต่างมุ่งหวังที่จะให้เด็กไทยเป็นเด็กเก่ง เด็กดีและมีสุขได้ ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีสอน ครูต้องสนใจเด็ก ครูต้องใส่ใจและร่วมอาหาร ตลอดจนต้องรู้จักการสะท้อนคุณค่าของความเป็นคนดีแก่เด็กไทย เพราะเด็กวันนี้ชี้ชะตาชาติในวันหน้า ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนต้องช่วยกันเพื่อทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีเด็กและผู้ใหญ่ในอนาคตที่มีความรู้คู่คุณธรรม

บรรณานุกรม

ภุมรินทร์ เพ็ชรเมือง. สภาพสิ่งแวดล้อมในศูนย์เด็กเล็กน่ายู่ จังหวัดอุดรดิติต์ วิทยานิพนธ์ (ส.ม.) มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549

อารี สันทรวี. นวัตกรรมปฐมวัยศึกษา กรุงเทพฯ : บริษัทท่าไท เพรส, พิมพ์ครั้งที่ 1, 2544

อุดมลักษณ์ กลุพิจิตร. เอกสารประกอบการสอนวิชา 413 208 การศึกษาสำหรับเด็กเล็ก = Education for young children กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536

http://news.sanook.com/education/education_67145.php

http://www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/eb6/eb6_3/3km2.pdf

http://www.thailocaladmin.go.th/work/e_book/eb6/eb6_3/eb6_3.htm